

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen lausunto hankkeesta VN/6188/2021

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta sisäministeriön asetukseksi hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä aluehallintoviraston asiantuntija-arviosta VN/6188/2021. Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos allekirjoittaa lisäksi Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston yhteisen lausunnon.

Yleisesti asetusluonnoksesta:

Asetuksen mukainen selvitys- ja arviointityö tulee vaatimaan tulevaisuudessa pelastuslaitokselta paljon resursseja ja uudenlaista osaamista tietojen tuottamiseksi. Koemme, että on tärkeää saada tähän työhön yhtenäistä ja selkeää ohjausta.

On tärkeää huomioida, että asetus asettaa melko laajan selvitysvelvoitteen hyvinvointialueille tiedoista, joita ei tällä hetkellä ole automaattisesti saatavissa käytettävissä olevista järjestelmistä. Tässä tulee huomioida, että Pelastustoimessa ei ole yhtenäistä tietopohjaa tai toimintamallia eri toimijoiden välillä tietojen tuottamiseksi. Asetusluonnoksessa mainittu velvoite verrata keskenään eri hyvinvointialueiden tietoja on haastava ensinnäkin alueiden erilaisuuden kannalta. Mielestämme tulee avata millaista lisäarvoa vertailu tuo ja mihin tuloksiin vertailun tulisi johtaa sekä mistä vertailuun tarvittavat tiedot saadaan. Lisäksi tulee huomioida toimintaympäristötekijöiden erilaisuus, taustamuuttajat, lähtötilanne sekä pidemmän aikavälin vaikuttavuuden arviointi. Riskinä keskenään erilaisten alueiden vertailussa on vertailutiedon laadun ja luotettavuuden kärsiminen etenkin ilman yhtenäistä järjestelmää tai tietopohjaa. Tämä tulisi huomioida erityisesti asetuksen voimaantulossa. Mielestämme asetus ja perustelumuiot vaativat vielä runsaasti lisätyöstämistä, jotta siitä saadaan aidosti pelastuslaitosten ja aluehallintovirastojen toimintaa tukeva ja yhdenmukaiseen seurantaan johtava säädös. Lisäksi pelastuslaitoksille tulisi antaa lisätietoa muun muassa siitä, millainen vaikuttavuuden arviointi on tehty asetuksen velvoitteiden vaikutuksista eri toimijoiden osalta ja onko asetusvalmistelun lisäksi ryhdytty toimenpiteisiin, jotta seurannalle saadaan yhtenäinen tietopohja ja -järjestelmä. Pidämme erittäin tärkeänä yhteistyön tekemistä sekä valmistelun avoimuutta näin merkittävän uuden velvoitteen osalta.

Sisäministeriö on toimittanut samanaikaisesti lausunnon kaksi asetusluonnosta: hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuutta sekä aluehallintoviraston asiantuntija-arviota käsittelevän asetusluonnoksen lisäksi lausuntoa on pyydetty sisäministeriön asetuksesta pelastustoimen palvelutasopäätöksestä. Näiden kahden asetuksen sisällöt risteävät osittain. Palvelutasopäätöksestä laaditun asetuksen 8 § sisältää luettelon palveluista ja tehtävistä, joiden palvelutasosta on päätettävä. Tälle muodostaa parin tämän seuranta ja arviointivelvollisuutta koskevan asetuksen 2 §, jossa on yksityiskohtaisella tasolla säädetty hyvinvointialueella laadittavan selvityksen sisällöstä. Edellä mainitut kohdat asetuksissa vastaavat melko tarkasti toisiaan, mutta ainakin seitsemässä kohdassa kirjaustavat poikkeavat toisistaan. Näkemysmme mukaan näiden kahden asetusluonnoksen, sekä vielä valmisteluissa olevan omavalvonta-asetuksen, erilaiset kirjaustavat ja päällekkäisyydet tulisi käydä vielä ajatuksella läpi.

Yleisesti asetuksesta tai perustelumuiotista ei selviä mihin selvitysten lopputulokset vaikuttavat. Esimerkiksi, jos hyvinvointialue tekee selvityksen onnettomuuksien ehkäisyn vaikuttavuudesta, ja toteaa, että vaikuttavuutta ei voida arvioida niin mitä siitä seuraa?

Tarkemmat huomiot asetusluonnoksesta:

2§ Pelastustoimen palvelujen saatavuus

Asetusluonnoksessa jää epäselväksi mitä tarkoitetaan palveluihin varautumisella. On eri asia, tarkoittaanko varautumisella palvelun toteutukseen varattuja resursseja ja niiden käytettävyyttä, vai varautumisesta häiriötilanteiden aikaiseen palvelujen toteutukseen.

Jotta palvelujen saatavuutta voidaan verrata palvelujen tarpeeseen, tulee palvelutarve selvittää vuosittain. Nykyisellään hyvinvointialueilla ei ole riittävää tietoa palvelujen tarpeesta asetusluonnoksen mukaisesti jaotelluista palveluista, tämän tarpeen selvittämiseen tulee varata ensi vuosi aikaa, jolloin ensi vuodelta ei kyetä tuottamaan asetuksen mukaista vuosiselvitystä.

Asetusluonnoksessa on listattu palvelujen saatavuuden seurantavelvoitteet yleisellä tasolla. Luonnoksesta tai perustelumuihistiosta ei käy ilmi sitä, millä kriteeristöllä saatavuutta seurataan, esimerkkinä 2§ 2 momentin 3 kohdan (pelastustoiminnan johtaminen) osalta. Asetusluonnoksessa yleisesti velvoitetaan saatavuuden seurantaan muun muassa tehtävien hoitamisessa tai suunnitelmien tekemisessä. Tämä tarkoittaa käytännössä perusteluosion mukaisesti sitä, että seurataan, verrataan ja selvitetään muun muassa tehtävien toteutumista tai suunnitelmien laatimisen toteutumista. Asetusluonnoksessa olisi hyvä tarkentaa mitä tarkoitetaan toteutumisella. Toteutumisella voidaan esim. tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueen tulee seurata, toteutuuko suunnitelmien laatiminen vaatimustenmukaisesti tai sillä voidaan tarkoittaa sitä, että vaaditut suunnitelmat on laadittu.

Näkemyksemme mukaan palvelun taso kytkeytyy laatuun, joten asetuksessa tehty jako toteutumisen ja laadun välille tuntuu monin paikoin keinotekoiselta.

3§ Pelastustoimen palveluiden laatu

Perustelumuihistiassa laaduksi on määritelty kyky vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin vaikuttavasti, säännösten mukaisesti ja kustannustehokkaasti. Mielestämme näkökulma tässä ajattelutavassa on suppea. Palvelun laatu voi olla sisäistä ja ulkoista laatua, joita molempia on syytä mitata. Asetuksen listauksessa ei näy esimerkiksi asiakkaiden tyytyväisyys saamaansa palveluun mitenkään. Kustannustehokkuus on puhtaasti sisäistä laatua, jos mitataan esimerkiksi työsuoritusten tehokkuutta, läpimenoaika tai hukkaa, samoin säännösten mukaisuus on helppo määritellä ja mitata. Kyky vastata palvelutarpeisiin vaikuttavasti pitäisi mielestämme avata perustelumuihistiassa. On tärkeä muistaa, että pelastustoimi tuottaa palveluita, joille asiakkaat eivät tunnista tarvetta, voidaan puhua ns. pakotetuista asiakkuuksista. Tästä esimerkkinä palotarkastukset. Ne ovat viranomaislähtöistä toimintaa, jolloin asiakkaalla ei välttämättä ole palvelutarvetta. Silti toiminnan pitää olla vaikuttavaa ja valvontatoiminnan osalta haluaisimme nostaa esiin asiakaskokemuksen yhtenä laadun mittarina. Laatumittarit tulisi määrittää esimerkiksi perustelumuihistiassa, jos halutaan valtakunnallisesti yhtenäistä ja vertailtavaa dataa. Tässä ei voi olla pelkästään kvantitatiivisia mittareita.

Asetusluonnoksen 3 § 4 kohdassa mainitaan omavalvontaohjelmassa määriteltyjen laatua koskevien tavoitteiden toteutumisen seurantavelvoite, joka on melko laaja. Omavalvontaohjelma on strateginen asiakirja, joka on lähtökohtaisesti voimassa valtuustokauden ajan eli nelisen vuotta. Omavalvontaohjelman tavoitteet ovat yleisluontoisia. Näkemyksemme mukaan omavalvontaohjelman tavoitteiden seuranta vuosittain ei ole tarkoituksenmukaista. Emme myöskään näe tarkoituksenmukaiseksi seurata eri hyvinvointialueiden omavalvontaohjelmien tavoitteita. Oletettavasti omavalvontaohjelmat sekä niiden tavoitteet eroavat toisistaan etenkin ensimmäisinä vuosina, kun omavalvontatoimintaa vasta luodaan.

4 § Pelastustoimen palveluiden vaikuttavuus

Asetusluonnoksessa tulisi tuoda selkeästi esiin kriteeristö, jonka pohjalta tulee arvioida valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista.

Esimerkiksi onnettomuuksien ehkäisytoiminnan vaikuttavuus on asia, minkä arviointi on vaikeaa, etenkin jos se tehdään perimmäisen tavoitteen näkökulmasta. Yhteisten mittareiden määrittäminen on erittäin tärkeää etenkin onnettomuuksien ehkäisyn palveluiden osalta, joiden vaikuttavuutta on haastavaa todentaa sekä mittareita asettaa, esimerkkinä onnettomuuksien vähentämisen seuraaminen. Vuosittainen vaihtelu rakennuspalojen määrässä on kuitenkin merkittävä, ja tässä pitäisi ehkä enemmän tarkastella pitkän aikavälin aikasarjoja. Olisi tärkeää huomioida, että pitkän aikavälin muutoksia tuottavat myös muut toimijat kuin pelastuslaitokset.

5 § Pelastustoimen palveluiden kustannukset

Pelastuslaitos katsoo, että on erittäin haastavaa laskea palveluille kohdistetut bruttokustannukset, jos kustannuksen tulee sisältää myös palveluun kohdistetut tukipalvelut sekä tilanteissa, joissa henkilön työpanos kohdistuu useampaan palveluun. Pelastuslaitoksella ei ole käytössään järjestelmää eikä toimintatapaa kirjata ylös toteumaa palveluittain eriteltyinä.

Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen lausunto hankkeesta VN/6188/2021

Asetusluonnoksen 7–11 § pykälissä mainitut selvitysten tekemisen aikataulut vaikuttavat siltä, että seuranta ja arviointiprosessi ei mitenkään ehdi vaikuttamaan seuraavan vuoden suunnitteluun. Jos selvitys toimitetaan toukokuun loppuun mennessä aluehallintovirastoon ja aluehallintovirasto toimittaa asiantuntija-arvion kesäkuun loppuun mennessä, keskustelu tietosisällöstä ja tarkennusten tarpeesta sekä arvion tarkastelu osuvat huonoon ajankohtaan suhteessa kesälomakauteen. Lisäksi kuukausi yhteistyöhön on verrattain lyhyt aika. Näkemyksemme mukaan yhtenäisen tietosisällön tulee olla niin selkeä ja tietojen helposti koottavissa, että yhteenveto voidaan tehdä jo heti vuoden alussa, esimerkiksi helmikuun loppuun mennessä. On myös epäselvää, milloin tehdään hyvinvointialueiden välinen vertailu sekä mihin sen on tarkoitus vaikuttaa.